

**Nd. 535. Frumvarp til laga [175. mál]**

um breyting á lögum nr. 60/1957, um Háskóla Íslands.

(Lagt fyrir Alþingi á 80. löggjafarþingi, 1960.)

**1. gr.**

Annar og fimmti töluliður 37. gr. orðist þannig:

- 2. í læknadeild 10,
- 5. í verkfræðideild 5.

**2. gr.**

Fyrsta málsgrein 38. gr. orðist þannig:

Prófessorarnir í lyflæknisfræði og handlæknisfræði veita forstjórn lyflæknis- og handlæknisdeildum Landsspítalans, prófessorinn í geð- og taugasjúkdómafræði skal vera forstöðumaður geðveikrahælisins á Kleppi, og prófessorinn í meinafræði veitir jafnframt forstöðu rannsóknarstofu í meinafræði. Prófessorinn í heilbrigðisfræði skal auk kennslunnar í þeirri grein annast heilbrigðislegar rannsóknir fyrir heilbrigðisstjórnina, þar á meðal manneldisrannsóknir í samráði við manneldisráð. Prófessorinn í lyfjafræði hefur umsjón með kennslu í lyfjafræði lyfsala. Kennari í lyfjafræði lyfsala hefur jafnframt á hendi eftirlit með lyfjabúðum fyrir heilbrigðisstjórnina.

**3. gr.**

Lög þessi öðlast þegar gildi.

Athugasemdir við lagafrumvarp þetta.

Frumvarp þetta er samhljóða frv., sem flutt var á 78. löggjafarþingi, nema hvað prófessorum í læknadeild er fjölgað um tvo skv. þessu frv. og einum er bætt

við í verkfræðideild, en fyrra frv. fjallaði eingöngu um stofnun eins prófessorsembættis í geð- og taugasjúkdómafræði í læknaeild.

Embætti það, sem til viðbótar kemur í læknaeild, er prófessorsembætti í efnafræði. Trausti Ólafsson, efnafræðingur, hefur gegnt því embætti um árabíl, en lætur nú af störfum af heilsufarsástæðum. Hefur fylgt embættinu prófessornafnbót og prófessorlaun, en það samt ekki talizt með hinum lögbundnu prófessorstöðum. Efnafræðikennsla í læknaeild hefur numið frá 10—28 kennslustundum á viku undanfarin háskólaár, og þykir rétt með frv. þessu að lögákveða, að staða þessi skuli teljast með hinum reglulegu prófessorsembættum við háskólann, enda hefur sú breyting engin viðbótarútgjöld í för með sér fyrir rikissjóð.

Um stofnun prófessorsembættis í geð- og taugasjúkdómum visast til grg. með fyrra frv., en grg. hljóðaði svo:

„Um frv. þetta hafa heilbrigðismálaráðuneytið, menntamálaráðuneytið og Háskóli Íslands haft samráð.

Staða yfirlæknis á Kleppi varð laus í ágústbyrjun 1958 við fráfall dr. Helga Tómassonar. Var yfirlæknisstaðan auglýst laus til umsóknar 1. október s. á. með umsóknarfresti til 1. janúar 1959. Landlæknir hafði gert tillögu um, að athugaðir yrðu möguleikar á að fá gerða skipulagsbreytingu á yfirlæknisstöðunni, áður en henni yrði ráðstafað til frambúðar, þannig að stofnað yrði við háskólann prófessorsembætti í geðveikifræðum, en því fylgdi jafnframt yfirlæknisstaðan við Kleppsspítalann.

Heilbrigðismálaráðuneytið átti frekari umræður um þetta málefni við landlækni og féllst að því búnu á tillögu hans um, að meðferð þess verði beint inn á þá braut, er að framan getur. Var menntamálaráðuneytið síðan beðið að taka við máli þessu til frekari meðferðar á þeim grundvelli.

Í bréfi Vilmundar landlæknis Jónssonar til læknaeildar háskólans, dags. 21. ágúst 1958, segir m. a. svo um þetta efni:

„Nú, er framundan er að skipa yfirlæknisstöðuna við Kleppsspítalann, sem auð er orðin við fráfall dr. Helga heitins Tómassonar, má það vera ihugunarefni, hvornig framtíð þessarar mikilsverðu og vandskipuðu stöðu verði sem bezt tryggð, þannig að hún geti á hverjum tíma orðið skipuð hinum hæfasta geðsjúkdómafræðingi, sem völ er á. Kemur þá hvort tveggja til greina, að staðan verði eftir atvikum gerð sem eftirsóknarverðust framámönnum í hópi geðlækna, svo að nokkurs þyki um vert að búa sig sem allra bezt undir hana, og að þannig sé að veitingunni staðið, að nokkurn veginn örugglega megi vænta þess, að hinn hæfasti umsækjandi verði fyrir valinu.

Yfirlækninum á Kleppi er ekki eingöngu ætlað að sinna yfirlæknisstörfum á Kleppi í þágu sjúklinganna. Hann er einnig sjálfsagður til að kenna læknaefnum geðveikifræði við Háskólann. Í hans höndum verða nær allar geðheilbrigðisrannsóknir sakborninga í þágu réttvísinnar. Hann sleppur og tæplega við að vera höfuðráðunautur heilbrigðisstjórnarinnar varðandi geðveikimál yfirleitt. Hann á samkvæmt lögum sæti í læknafræði, þar sem hann gegnir hinu mikilsverðasta hlutverki. Ekki hæfir annað en hann sé höfuðfræðimaður í grein sinni hér á landi með sérstöku tilliti til þekkingar á geðheilbrigði Íslendinga, en til þess þarf honum að vera sýnt um vísindaleg vinnubrögð. Til þess að rækja á viðunandi hátt hvert eitt þessara hlutverka þyrfti valinn manni, hvað þá til að hafa þau á sínum höndum öll í senn.

Yfirlæknisstöðum við rikisspítalana, einum út af fyrir sig, fylgja ekki þau kjör og kostir, að þær séu keppikefli dugandi sérfræðingum, miðað við hin gullnu kjör, sem þeim er auðsótt að búa sér við frjálst læknisstarf í skjóli sjúkratrygginganna. Frjálst læknisstarf samrýmist illa yfirlæknisstarfi við stórt sjúkrahús og þá einkum svo víðtæku starfi sem yfirlæknisstaða við Kleppsspítalann óhjákvæmilega krefst. Verður að stilla hinu fyrrnefnda starfi mjög í hóf, ef vel á að fara saman, enda af mjög skiljanlegum ástæðum hættara við, að á hið síðara halli.

Má það helzt ekki koma fyrir, að yfirlæknisstaðan við Kleppsspítalann verði boðin og veitt með þeim kjörum, að nútímalæknar hljóti að líta svo á, að henni sé ætlað að vera hliðarstarf við víðtækt frjálst læknisstarf. En þau hljóta að verða örlög hennar, ef hún verður nú auglýst laus til umsóknar án nokkurrar breytingar á skipun hennar.

Ég hef þegar hreyft því við yfirstjórn heilbrigðismálanna, að æskilegt væri, að rúmur tími yrði áætlaður til frambúðarráðstöfunar umræddrar yfirlæknisstöðu við Kleppsspítalann. Jafnframt hef ég látið uppi þá skoðun mína, að freista ætti þess, áður en staðan verður auglýst laus til umsóknar, að fá hana með lögum gerða hliðstæða yfirlæknisstöðunum við lyflæknisdeild og handlæknisdeild Landsspítalans. Yrði þá stofnað við háskólann prófessorsembætti í geðveikifræði, en því fylgdi síðan yfirlæknisstaðan við Kleppsspítalann með samsvarandi launakjörum og á sér stað um fyrrnefndar yfirlæknisstöður, sem fylgja prófessorsembættum. Ef þessu fengist framgengt, yrði staðan auglýst með þeim fyrirvara, að umsækjendum, sem keppa vildu um hana, gæfist riflegur frestur til undirbúnings“.

Í bréfi læknadeildar til landlæknis, dags. 30. ágúst s. l., er upplýst, að um málið hafi verið fjallað ítarlega í deildinni, og séu deildarkennarar sammála landlækni um, að gera verði sérstaklega miklar kröfur til þess manns, sem skipaður verði í stöðu yfirlæknis við geðveikrahælið á Kleppi. Sé háskólanum mikil nauðsyn á kennarastöðu í geðsjúkdómum. Að vísu væri eðlilegt, að stofnað verði á undan prófessorsembætti í kvensjúkdómum og fæðingarfræði. En þar sem yfirlæknisstaðan á Kleppi sé nú laus, þyki rétt að fara þess nú þegar á leit, að stofnað verði prófessorsembætti í geðsjúkdómum, enda verði frestað að skipa yfirlækni á Kleppi, þangað til því máli hafi verið ráðið til lykta. Læknadeild heitir málinu eindregnum stuðningi.

Læknafélag Íslands hefur ennfremur lýst yfir stuðningi við málið.“

Afstaða núverandi landlæknis, Sigurðar Sigurðssonar, til þessa máls kemur fram í eftirfarandi bréfi hans til heilbrigðismálaráðuneytisins, dags. 1. apríl s. l.:

„Eins og ráðuneytinu er kunnugt, varð staða yfirlæknis á Kleppi laus í byrjun ágústmánaðar árið 1958 við fráfall dr. Helga Tómassonar. Yfirlæknisstaðan var auglýst laus til umsóknar hinn 1. október s. á. með umsóknarfresti til 1. janúar 1959. Hinn 3. október 1958 ritaði fyrrverandi landlæknir, Vilmundur Jónsson, ráðuneytinu bréf, þar sem lögð var fram tillaga um, að stofnað yrði við Háskólann prófessorsembætti í geðsjúkdómafræðum og yfirlæknisstaðan við Kleppsspítalann látin fylgja því jafnframt. Dómsmálaráðuneytið ritaði 13. janúar 1959 menntamálaráðuneytinu um málið og fól því allar frekari framkvæmdir. Af hálfu hins síðarnefnda ráðuneytis var tillaga landlæknis lögð fyrir síðasta Alþingi, en málinu var þá ekki ráðið til lykta. Hefur það enn ekki verið tekið upp að nýju á Alþingi og val á milli umsækjenda því eigi farið fram ennþá.

Ég vil þess vegna, meðan tækifæri gefst, lýsa afstöðu minni til þessa mikilsverða máls.

Ég er algerlega sammála fyrirrennara mínum um nauðsyn þess, að prófessorsembætti í geðsjúkdómafræðum sé stofnað við læknadeild háskólans, og eðlilegt tel ég, að yfirlæknisstaða á Kleppsspítalanum fylgi því embætti, meðan Kleppsspítalinn er eina geðveikistofnun landsins. Hitt er svo annað mál, að ég tel á því mikla nauðsyn, að komið verði upp hið allra fyrsta sérstakri deild fyrir sjúklinga með bráða geðsjúkdóma. Slíka deild á að staðsetja við aðalsjúkrahús landsins, Landsspítalann. Fyrst í stað mætti byrja með aðeins 25 sjúkrarúm. Jafnframt vil ég minna á, að í lögum um meðferð ölvaðra manna og drykkjusjúkra frá 1949 er gert ráð fyrir vistun ölvaðra í sérstakri sjúkradeild við Kleppsspítalann, en slíkt hefur reynzt mjög örðugt í framkvæmd. Í nýju frumvarpi, sem samið hefur verið um þetta efni, en ennþá eigi lagt fyrir Alþingi, er gert ráð fyrir, að komið verði upp allt að 20—25 rúma deild við Landsspítalann fyrir drykkju- og deyfilyfja-

sjúklinga. Er hin mesta nauðsyn á slíku, því að ekki er vansalaust, að ár eftir ár séu menn og konur ofurólvi vistuð næturlangt í kjallara lögreglustöðvarinnar vegna skorts á sjúkrarúmum við Kleppsspítalann, í stað þess að fylgja eftir lögnum um meðferð slíks fólks.

Tillögur mínar varðandi ofangreind atriði eru því á þessa leið:

1. Stofnað verði nú þegar prófessorsembætti í geðsjúkdómafræðum við Læknadeild Háskólans og yfirlæknisstaða á Kleppi látin fylgja því embætti, meðan svo háttar sem nú er um sjúkrarúm fyrir geðveika og drykkjusjúka.
2. Komið verði upp hið *allra fyrsta* 50 rúma deild við Landsspítalann í nýbyggingu eða til bráðabirgða í hluta af húsakosti þeim, sem nú er í smíðum. Skál deild þessi vera tvær sjúkraeiningar, hvor með 25 rúmum, önnur fyrir sjúklinga með bráða geðveiki, en hin til að veita viðeigandi meðferð ölóðu fólki og drykkjusjúku, svo og deyfilyfjaneytendum. Kostnaður við að koma á fót slíkri deild ætti ekki að vera sambærilegur við kostnað af byggingu nýs sjálfstæðs sjúkrahúss svipaðrar stærðar. Við Landsspítalann er þegar að skapast ágætur grundvöllur undir fjölpættan sjúkrahúsrekstur með mismunandi sérdeildir, er ráða yfir fullkomnum, vönduðum rannsóknartækjum, sem gera staðsetningu slíkrar deildar þar miklu æskilegri en á Kleppi, auk þess sem Landsspítalinn verður ávallt aðalkennslustofnun þjóðarinnar fyrir lækna og hjúkrunarkonur.
3. Jafnskjótt sem deild þessi er komin upp, flyzt embætti prófessorsins í geðsjúkdómafræði að henni, en sérstakur yfirlæknir fer áfram með Kleppsspítalann, eins og verið hefur hingað til. Munu þá verða vistaðir þar aðallega sjúklingar með langvinna geðsjúkdóma.
4. Þótt ríkið eigi nú í stórfelldum framkvæmdum við nýbyggingu Landsspítalans, er það álit mitt, að fyrr eða síðar verði komið þar upp deild fyrir sjúklinga með bráða geðsjúkdóma, sbr. 2. lið hér að framan, enda gerist nú svipuð þróun í grannlöndum okkar. En ef líkur þættu til, að slíkrar deildar yrði langt að bíða, ætti að skipta Kleppsspítala í tvær deildir undir stjórn tveggja yfirlækna og skipta milli þeirra verkum. Stærð spítalans er nú slík og verkefni þar svo fjölpætt, að ofviða má kallast einum manni að sinna öllu í senn án aukinnar læknisaðstoðar frá því, sem nú er: stjórn sjúkrahúsins, umönnun sjúklinga með allar tegundir geðsjúkdóma og kennslu í geðsjúkdómafræðum. Kostnaður við slíka tvískiptingu, að því er varðar mannahald, ætti að verða óverulegur, þar sem í rauninni yrði einungis um það að ræða, að yfirlæknir komi í stað eins aðstoðarlæknanna eða aðstoðaryfirlæknis.

Til frekari rökstuðnings framangreindum tillögum um verkaskiptingu má taka fram, að geðsjúkdómalæknar hér munu telja æskilegt, að önnur sjálfstæð stofnun, sem annist meðferð geðsjúklinga, komi upp í landinu. Geðsjúkdómafræði er nú orðin svo viðtæk og margþætt sérgrein, að nauðsynlegt er, að innan hennar fari fram verkaskipting. Mun Alfreð Gíslason, alþingismaður, t. d. á síðast liðnu ári hafa ritað Læknadeild Háskóla Íslands bréf og hvatt til þess, að sérstakri geðveikradeild (móttökudeild) yrði komið upp við spítala í Reykjavík og prófessorsembætti tengt slíkri deild. Þá má og benda á hina miklu nauðsyn fyrir aukningu sjúkrarúma fyrir geðveikt fólk, auk hins áður greinda sívaxandi vandamáls drykkjusjúkra og deyfilyfjaneytenda, sem miklu betur mundi fást leyst í slíkri deild í almennu sjúkrahúsi en í sambandi við geðveikrahæli landsins.

Ég vil leyfa mér að fara fram á, að ráðuneytið hlutist nú til um, að frumvarpið um stofnun prófessorsembættis í geðsjúkdómafræðum verði tekið upp að nýju á Alþingi. Nái frumvarp þetta eigi fram að ganga, þarf að velja á milli umsækjendanna hið fyrsta og skipa í stöðuna, en taka síðan til meðferðar framan­greindar tillögur mínar“.

Kjarnfræðanefnd Íslands hefur undanfarin ár haft 100 þús. kr. fjárveitingu í fjárlögum. Á vegum hennar hefur starfað eðlisfræðingur sem framkvæmdastjóri, og hefur hann og nefndin verið ríkisstjórninni til ráðuneytis í kjarnfræðimálum. Þykir nú eðlilegt, að verkfræðideild háskólans takist þetta verkefni á hendur og að fjárveiting sú, sem veitt hefur verið til kjarnfræðanefndar, færist til verkfræðideildar háskólans. Er þá kleift að bæta þar við prófessor í eðlisfræði, án þess að af hljótist nokkur kostnaðarauki fyrir ríkissjóð. Æskilegt væri að kjarnfræðanefnd starfaði áfram og hefði samvinnu við ríkisstjórnina og verkfræðideild, en sérstakt skrifstofuhald hennar ætti að vera óþarft, þar eð háskólinn gæti annað það.